

Tankarnas Trädgård  
Axel Gisslén  
3 maj 2007

## En rättvis världsordning

Jag har fått rubriken **En rättvis världsordning**. För mig är det en uppgift för den internationella arbetarrörelsen med dess drivkraft: Den internationella solidariteten. Jag ser ingen annan kraft, som kan åstadkomma en så genomgripande förändring av världsordningen, som är nödvändig.

Jag tänker börja med en kort återblick på den internationella arbetarrörelsens historia. Därefter tänker jag beskriva de tre livsavgörande utmaningar, som mänskligheten står inför: Vi måste skapa en världsorganisation som kan säkra fred i världen. Vi måste införa en långsiktigt hållbar hushållning med våra naturresurser på global nivå. Och vi måste införa en rättvisare fördelning av jordens resurser.

De här tre utmaningarna hänger ihop. Om inte alla blir lösta, blir ingen löst. Och de kan inte lösas inom ramen för det kapitalistiska ekonomiska systemet såsom det nu fungerar. Jag vill utveckla några tankar om varför det är så.

Avslutningsvis vill jag antyda några utvecklingslinjer, om den internationella arbetarrörelsen har styrka nog att samla sig till en effektiv strategi för att förändra världen.

Arbetarrörelsen var från första början internationalistisk. Få ord har citerats så ofta som slutorden i Kommunistiska manifestet: "Proletärer i alla länder, förenen eder!" Och nästan lika ofta citerades orden: "Arbetarna har inget fosterland." Ett annat uttryck för internationalismen var misstron mot staten, nationen. "Staten är bara ett redskap för att förvalta de härskande klassernas intressen." Så hette det.

För arbetarrörelsen var det övergripande målet från första början att bryta den makt, som grundades på privat ägande av jorden och andra naturresurser och av produktionsmedlen. Därför att makt grundad på detta privata ägande innebar förtryck av arbetarklassen och med arbetarklassen jämförbara grupper, dvs de egendomslösa. Och eftersom ägarmakten, med andra ord kapitalismen, var internationell kunde dess makt bara brytas genom internationell kamp grundad på internationell solidaritet.

Och eftersom krig var ett resultat av motsättningar mellan staterna och de ägarintressen, som behärskade staterna, blev det också från första början en viktig uppgift för arbetarrörelsen att förhindra krig. Medlen var kamp mot militarismen och för nedrustning och internationellt samarbete.

Insikten om behovet av internationell solidaritet tog sig tidigt organisatoriska uttryck i bildandet av arbetarinternationalerna.

Den första bildades 1864. Den varade bara tolv år. Den andra bildades 1889. Den bestod under diverse konvulsioner till 1917. Sedan dess har flera internationaler bildats, splittrats, upphört och återuppstått. Idag har vi kvar socialistinternationalen och en facklig international. Tyvärr har ingen spelat eller spelat någon väsentlig roll. Den nuvarande fackliga internationalen, IFS bildades så sent som 2006. Den hade när den bildades 400 medlemsorganisationer, som i sin tur organiserade 166 miljoner arbetare. Förhoppningsvis har Vanja Lundby Wedin rätt när hon skriver att den nya internationalen skall ge väsentligt större möjligheter att påverka.

Gunnar Hirdman, legendarisk ledare för ABF i många år, skriver i ett kompendium om den internationella arbetarrörelsens historia, att det är en historia om svagheter, besvikelser, misslyckanden och katastrofer.

Varför?

Därför att det är en historia om splittring

Den internationella arbetarrörelsen har splittrats av

- Motsättningar om målen.
- Motsättningar om teorier och strategier om hur man ska nå målen.
- Nationella intressen. Nationalismen har alltför ofta visat sig starkare än internationalismen.

När det gäller mål och strategier blev det en splittring i olika schatteringar av kommunism och socialdemokrati, som använde mycken tid och kraft till inbördes strider och som naturligtvis hindrade ett samfällt agerande mot den internationella kapitalismen. Nu är kommunismen i stort sett utslagen som alternativ. Men fortfarande saknas en internationell strategi för kamp för demokratisk socialism.

Det andra hundra blev alltså nationalismen.

Åtgärder för att förhindra krig var en ständigt återkommande fråga på internationalernas kongresser. År 1912 beslutade andra internationalen att medlemspartierna skulle rösta mot militäranslagen för att försöka att hindra det annalkande kriget. Två år senare röstade det tyska socialdemokratiska partiet och det franska socialistpartiet för militäranslagen och i båda länderna marscherade arbetarmassorna mot varandra till masslakten på västfronten. Labour i England och socialdemokraterna i Österrike gav också upp sitt motstånd mot kriget. Sedan dess har den internationella arbetarrörelsen saknat en strategi för att förhindra krig.

I dag står världen inför tre för hela mänskligheten livsavgörande utmaningar. Utmaningar, som endast en stark internationell arbetarrörelse kan tackla. Varför? Därför att det ligger i arbetarrörelsens långsiktiga intresse och därför att endast arbetarrörelsen kan uppbåda den internationella solidaritet, som krävs.

Den första utmaningen är:

**Vi måste få slut på krigen. Annars kommer vi att förgöra varandra med både grövre och mer sofistikerade former av våld.**

Mänsklighetens historia är också en historia om ständiga krig. Det första världskriget skulle bli det sista. Därför skapades Nationernas Förbund. Det byggde på en illusion om frivillighet. Medlemsstaterna behöll sin suveränitet även när det gällde användande av militärt våld. När våldsspiralen började på 1930-talet föll Nationernas Förbund samman som ett korthus.

Efter det andra världskriget löd åter fältropet från en plågad mänsklighet: Aldrig mera krig! Och visa av erfarenheterna av Nationernas Förbund skulle det byggas en effektivare organisation: Förenta Nationerna. Men FN byggdes på samma omöjliga grundprincip som NF. I FN-stadgan heter det: "Organisationen grundar sig på principen om samtliga medlemmars suveräna likställighet". Några överstatliga befogenheter gavs inte FN

Ibland talar vi om tiden efter andra världskriget som "efterkrigstiden". Men det har inte varit någon efterkrigstid! Det har nästan inte gått en dag utan att det har pågått större eller mindre krig med enorm förödelse och ofattbart mänskligt lidande. Och FN har inte kunnat hindra det av samma skäl som NF inte kunde hindra 20- och 30-talens krig. FN har saknat befogenheter och resurser.

Den svenske folkrättsexperten Wilhelm Lundstedt konstaterade på 1930-talet:

"Det nationella rättssamhället är en omöjlighet om det inte finns en nationell rättsordning och en nationell ordningsmakt mot vilken ingen enskild person eller organisation kan bryta. Det internationella rättssamhället är lika omöjligt om det inte finns en internationell rättsordning och en internationell ordningsmakt mot vilken ingen enskild stat kan bryta."

Teoretiskt är det ganska självklart och praktiskt är det bevisat av århundradens tragiska erfarenheter,

Så här skrev filosofen Immanuel Kant för 200 år sedan: "Och slutligen, efter många förödelser, omstörtningar och till och med fullständig inre utmattning av sin krafter drivas folken fram mot det mål som Förnuftet mycket väl hade kunnat inpränta hos dem även utan så mycken sorglig erfarenhet. Detta är ingenting annat än ett framsteg från vildarnas laglösa stadium och inträdet i en folkens federation. Hur visionär denna tanke än kan förefalla att vara, är den likväl den oundvikliga följderna av det nödvång vari människorna inveckla varandra."

Nu har vi ytterligare 200 års sorgliga erfarenheter bakom oss. Men vi har fortfarande inte lärt läxan.

Hösten 2005 hölls ett möte mellan en stor del av världens ledare i New York. Syftet var att dra upp riktlinjer för FN:s framtid. Mötet hade förberetts under lång tid. Flera olika grupper hade arbetat fram olika förslag. Det mest konkreta och långtgående var det som lades fram av generalsekreteraren Kofi Annan. Men inte heller det var särskilt radikalt. Det syftade inte till någon radikal förstärkning av FN. Kofi Annan visste att det inte fanns stöd för det.

Förväntningarna på mötet var synnerligen olika från olika länder och andra grupperingar, Några hade hoppats på en väsentlig förstärkning av säkerhetsrådet, bl a genom en begränsning av vetorätten. Några hade hoppats på att folkrörelserna skulle få ett forum inom FN:s ram. Några hade hoppats på kraftfullare tag mot fattigdomen i världen.

Lägst var förmodligen USA:s förväntningar. USA har ju i olika sammanhang sett FN närmast som ett trögt hinder för USA:s eget agerande på den internationella arenan. Faktum är, att USA länge har agerat som polis, åklagare, domare och exekutor i internationella konflikter där USA ofta har haft och har starka egna intressen!

Vad blev det då för resultat? Jag har inte läst slutdokumentet, bara läst referat och kommentarer. De vittnar om att resultatet är djupt nedslående för alla som hade hoppats på ett starkare FN. Det fick jag tydligast bekräftat – indirekt – av Laila Freivalds, när hon talade på Palmedagarna 2005.

Laila Freivalds gav en försiktigt optimistisk bild av toppmötet och dess resultat. Då ställde jag en fråga till Laila Freivalds. För att få en uppfattning om vad toppmötets resultat betyder i praktiken vill jag göra antagandet att dessa beslut hade fattats och trätt i kraft för fem eller tio år sedan. Vad skulle det ha gjort för skillnad för hanteringen av de senaste årens allvarligaste internationella kriser? Skulle det ha gett andra förutsättningar att hantera folkmordet i Rwanda, inbördeskriget i Sudan, kriserna och kriget i Afghanistan och Irak, kriget på Balkan. Skulle det ha ökat tempot i arbetet på att nå FN:s millenniemål för kampen mot fattigdomen?

Inte i något fall kunde Laila Freivalds svara, jo, det hade gjort skillnad. FN skulle då ha kunnat agera effektivare. Tydligare kunde det väl inte sägas: Det bidde inte ens en tumme!

**Det återstår att skapa en internationell rättsordning och en internationell ordningsmakt med en egen stående insatsstyrka, dvs ett FN med befogenheter och resurser mot vilka ingen enskild stat kan bryta – inte ens någon supermakt. Och det krävs politisk vilja att åstadkomma detta.**

Såvitt jag kan förstå, finns det bara en kraft som har en sådan ideologi, sådana intressen och en sådan kraft att den kan driva fram en sådan världsordning: Den internationella arbetarrörelsen!

Den andra utmaningen är:

**Vi måste införa en långsiktigt hållbar hushållning på global nivå med våra begränsade naturresurser på detta enda jordklot och vi måste få slut på miljöförstörelsen.**

Idag förbrukar vi så mycket mer av jordens resurser än jorden kan återskapa, att det skulle behövas minst två jordklot för att vi längden skulle kunna fortsätta med den förbrukningen. Om hela jordens befolkning skulle leva med samma resursförbrukning som vi i den rikaste femtedelen, då skulle det behövas tio jordklot. Och om vi dessutom skulle fortsätta att **öka** förbrukningen skulle det om några år behövas fyra respektive tjugo jordklot. – **Men vi har bara ett!**

Samtidigt släpper vi ut gifter, som förgiftar luft, jord och vatten och vi släpper ut gaser i atmosfären, som förändrar klimatet och tunnar ut det ozonskikt, som skyddar oss mot farlig strålning. Vi har ännu bara sett början på naturens nemesis för vår rovdrift

Den finländske vetenskapsmannen Geeorg Henrik von Wright skrev i något sammanhang: ”Smärta, ångest och lidande har alltid hört till mänsklighetens viktigaste kunskapskällor. Och jag är rädd för, att vi ännu måste dricka djupt ur de källorna innan vi blir klokare.”

Tragiskt nog tycks det vara denna naturens nemesis, som vi ännu inväntar. Trots att kunskapen redan finns - mer än nog.

Flera svenska vetenskapsmän och författare har varit tidigt ute med framsynta insatser på detta område. Jag ska bara nämna några få exempel vid sidan av en omfattande internationell dokumentation. De flesta av oss minns Rachel Carsons ”Tyst vår” från 1962 och Brundtlandsrapporten från slutet av 1980-talet.

På 1950-talet började den svenske forskaren Georg Borgström komma med sina larmrapporter om att vi går mot global livsmedelsbrist. Han viftades bort av många. Men ingen kunde motbevisa slutsatserna av hans analys.

På 60-talet kom naturvetaren och den socialdemokratiska debattören Hans Palmstierna med en serie böcker, som öppnade ögonen på många. En av böckerna hette betecknande nog: ”Plundring, svält, förgiftning.” Han lästes och hyllades. Men det stannade vid det.

På 70-talet kom en uppförande trilogi av Rolf Edberg . Den avslutades med ”Brev till Columbus”. Där lyder slutorden: ”Det har hunnit bli sent på jorden, senor Almirante. Men ännu inte för sent: om vi bestämmer oss för *att leva på jordens villkor.*”

Vad det innebär finns det en övertygande dokumentation om. Jag ska inte fördjupa mig så mycket mer i detta nu. Men jag måste nämna ett standardverk, som jag kan rekommendera till alla, som vill veta mer om vad det innebär att leva på jordens villkor och – framförallt – konsekvenserna av att försöka att inte leva på jordens villkor. Det är geografiprofessorn Diamonds bok från 2005: ”Civilisationernas uppgång eller fall”.

Diamond visar med överväldigande kunskap och dokumentation hur ett stort antal större eller mindre bosättningar och hela civilisationer har gått under därför att dess invånare på grund av okunskap och kortsiktighet har ödelagt sina egna livsbetingelser. Påskön, Hendersonöarna, Mayasamhället, nordbornas första bosättningar på Grönland, Dominikanska republiken med flera. Och för att ta ett i tiden näraliggande exempel: Rwanda. Vi har via massmedia fått lära oss att folkmordet i Rwanda var en etnisk uppgörelse mellan folkgrupperna Hutsi och Tutsi. Det var det delvis. Men den grundläggande konflikthanledningen, som utlöste det besinningslösa dödandet, var att kombinationen av snabb folkökning och miljöförstöring hade gjort att det inte längre fanns försörjningsmöjligheter för hela befolkningen. En amerikansk tidning skrev att det som hände i Rwanda var ett naturligt sätt att lösa problemet med överbefolkning (!)

Sedan några månader tillbaka har massmedierna varit fulla av kommentarer och debatt om larmrapporten från FN:s klimatpanel för klimatforskare. Det är bra. Det behövs grundlig upplysning om klimatproblemet.. Men frågan är om debatten leder till konkreta åtgärder.

Den debatten är samtidigt ett tragiskt exempel på det inte tycks gå att hålla mer än en fråga i taget aktuell. Klimatfrågan är invävd i ett sammanhang med flera andra orsaker till att människan håller på förstöra livsbetingelserna på jorden.

Vi har en ökning av jordens befolkning – och en potential för fortsatt ökning - som bara den leder till katastrof om den fortsätter. Jag brukar använda liknelsen med bakteriekulturen i en glaskolv med näringslösning. Den äter och förökar sig bekymmerslöst till näringslösningen är slut .....

Det pågår en global skogavverkning långt utöver vad återväxten tillåter. Och den för med sig råvarubrist, jorderosion och översvämningar. Stora jordarealer i t ex Australien håller på att bli ofruktbara på grund av försaltning. Växt- och djurarter, vars roll i det ekologiska systemet ingen fullt ut överblickar, utrotas i ökat tempo.

Sambandet mellan de här problemen och krigsriskerna är uppenbart. Faktum är, att i de flesta krig, både tidigare och i vår tid, har kampen om naturresurserna varit en mer eller mindre avgörande orsak. Det har handlat om ”livsrum”, kamp om den odlade jorden, om skogarna, oljan, mineralerna, och i framtiden kommer det mer och mer att också handla om: Sötvattentillgångarna. De är redan en viktig faktor i konflikten i Mellersta Östern.

Utan en långsiktig, global, plan för hushållningen kommer kampen om naturresurserna att hårdna och brutaliseras ännu mer.

Slutsatserna borde vara lika självklara som obehagliga för alla som har ögon och öron att se och höra med, förnuft att förstå med och känsla att känna vad detta betyder för allt levande på detta arma jordklot.

Den misshushållning och miljöförstöring i historisk tid, som Diamond beskriver i sin bok, orsakades av okunskap och kortsiktighet hos både ledarna och folket. Idag kan åtminstone inte ledarna skylla på att inte kunskapen finns! Ändå upprepas idag samma misstag – nu i global skala.

Idag är den katastrofala utvecklingen inbyggd i det kapitalistiska systemet med dess två drivkrafter: Det kortsiktiga vinstintresset och konsumismen. Det finns i det kapitalistiska systemet inga inbyggda mekanismer, som hindrar att det kortsiktiga vinstintresset leder till rovdrift på naturresurserna. Och konsumismen är som ett slags religion, som kapitalismen har lyckats indoktrinera inte bara den rika delen av världens befolkning med, utan som den även försöker sprida till den övriga delen av världen.

Därför blir slutsatserna för andra gången desamma: Det måste skapas en världsorganisation med makt och resurser och politisk vilja att i det här fallet säkra den långsiktiga hushållning med naturresurserna, som är ett villkor för mänsklighetens överlevnad. Och, återigen - den internationella arbetarrörelsen är den enda kraft, som kan driva fram förändringen.

Den tredje utmaningen är:

## **Vi måste införa en rättvisare fördelning av jordens resurser**

Har vi i den rika delen av världen rätt att leva i förskott på kommande generationers miljö och resurser. Kan vi moraliskt försvara, att vi, de rikaste 20 % av jordens befolkning, tar för oss

80 % av jordens resurser? Är vi trogna våra grundvärderingar är svaret självklart NEJ! Gör vi en realistisk bedömning av den fattiga majoritetens syn på fördelningen måste vi också inse att denna fördelning inte kan upprätthållas. Det vi hittills har sett av attacker från den fattiga världen mot den rika är säkert bara milda förpostfäktningar om vi tror att vi kan fortsätta med samma orättfärdiga fördelning. Om vi inte gör något radikalt kommer terrorismen – den fattiges vapen – att användas ännu mer.

Vid sekelskiftet antog FN de så kallade milleniemålen. De lovade att: ”befria våra medmänniskor – män, kvinnor och barn – från den extrema fattigdomens ovärdighet och omänskliga förhållanden.”

Till 2015 skulle – för att ta några exempel:

- \* Antalet personer, som tvingas leva på mindre än 1 USD om dagen, halveras.
  - \* Alla barn skulle garanteras grundläggande utbildning.
  - \* Folkhälsan skulle radikalt förbättras.
  - \* Barnadödligheten skulle minska med 2/3.
- OSV

Hur har det gått?

Snart har halva tiden gått och i vissa regioner har det bara blivit ännu värre.

Varför?

Därför att FN har varken makt eller resurser att sätta bakom sina mål. Vid sidan av FN-stadgan är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna FN:s viktigaste dokument. Om deklarationen om de mänskliga rättigheterna efterlevdes skulle det inte behövas några milleniemål. De målen täcks gott och väl in av deklarationen om de mänskliga rättigheterna.

Men båda dokumenten är som checkar, som saknar täckning.

Slutsatsen bli återigen densamma: Det behövs en världsorganisation med makt och resurser och politisk vilja till en rättvisare fördelning. Och kraften till den förändringen kan bara komma från den internationella arbetarrörelsen.

Därmed sluts cirkeln. Internationell solidaritet är en ouplöslig del av socialismens idé och socialism är en förutsättning för förverkligandet av internationell solidaritet. De tre för mänskligheten livsavgörande utmaningar, som jag har talat om, de svarar mot den internationella arbetarrörelsens klassiska värderingar och konkreta mål: Folkmakt, fred, rättvis fördelning.

För den unga arbetarrörelsen var detta förvisso visionärt. Men arbetarrörelsens teoretiker gav visionen konkret gestalt i socialismen och visionen fick moralisk styrka ur insikten om att den svarade mot folkmajoritetens intressen.

Antag att vi kunde ställa följande tre frågor klart och konkret till alla ungdomar och vuxna på detta jordklot:

- 1 Anser Du att vi bör ha en internationell rättsordning och en internationell ordningsmakt, som kan effektivt förehindra alla krig genom att ingen stat längre kan använda militärt våld mot en annan stat eller mot den egna statens befolkning?
- 2 Anser Du att vi bör ha en sådan global hushållning med våra naturresurser att mänskligheten kan överleva långsiktigt på detta jordklot?
- 3 Anser Du att vi bör ha en rättvisare fördelning av jordens resurser så att vi får slut på massfattigdomen, svälten och de sjukdomar, som kan förebyggas eller botas med elementär hälso- och sjukvård?

Jag är säker på att en överväldigande majoritet skulle svara JA på dessa frågor.

Varför svarar då inte världens ledare ja – och verkställer detta ja?

Därför att de styrs av andra intressen. Kortsiktiga ekonomiska intressen! Intressen av makt! Nationell egoism! Dvs av intressen som bärs av det kapitalistiska systemet. Ett system, som innebär utövande av makt grundad på ägande – inte på folkets vilja.

Låt oss stanna upp en stund och se på varför kapitalismen som världsekonomiskt system inte kan klara de tre livsavgörande utmaningar, som jag har talat om.

Kapitalismen karaktäriseras av tre viktiga egenskaper. Eller låt oss säga att den vilar på tre pelare.

- Den första pelaren är den privata äganderätten till produktionsmedlen.
- Den andra pelaren är den hierarkiska och auktoritära arbetsorganisationen.
- Den tredje pelaren är marknaden.

Först några ord om den privata äganderätten.

I det medeltida samhället var produktionen liten och i stort sett organiserad individuellt eller familjevis. Var och en var ägare till sina primitiva redskap (produktionsmedel) och självfallet också till resultatet av produktionen. Den privata äganderätten var naturlig och grundad på eget arbete. Med industrialismen och kapitalismen började en våldsam koncentration av produktionsmedel till fabriker och verkstäder. Produktionen blev kollektiv i stället för individuell. Men äganderätten till såväl produktionsmedlen som produktionens resultat

stannade hos kapitalisterna, medan arbetarna blev egendomslösa, skilda från både produktionsmedlen och sitt arbetes resultat. Ägarna kunde använda en stor del av arbetets resultat till en enorm kapitalackumulering..

Varpå grundar sig egentligen enskild äganderätt till egendom, som framställs och brukas av många människor gemensamt? Någon svarar skälvande av rättspatos: På rättsordningen! – Ja – just det. Utan den institutionella rättsordningen skulle någon äganderätt inte existera. Den föds i det ögonblick då den blir erkänd och garanterad i en rättsordning. Äganderätten är en följd av den rättsordning, som har skapats av dem som har makten!

Men kan då inte äganderätten ges någon slags naturrättslig eller moralisk motivering och sanktion? Eget arbete, säger kanske någon. Ja, just det. Det sade Marx också. Men eget arbete måste vara enskilt arbete, ty det som inte är enskilt kan inte vara eget. Om enskilt är motsatsen till kollektivt, vem utför i våra dagar enskilt arbete?

Frisören och några andra kanske gör det. Men hur är det inom industrin, ja inom nästan alla grenar av näringslivet? Med industrialismen blev arbetet/produktionen kollektiv istället för individuell.

Om man erkänner, att individuellt arbete utfört med individuella produktionsmedel motiverar och legitimerar enskild äganderätt, individuellt, privat, förfogande över produktionsmedel och produktionsresultat, då borde det vara logiskt att erkänna, att de kollektiva former, som arbetet i vår tid har tagit sig, motiverar och legitimerar kollektiva former för äganderätten till produktionsmedel och produktionsresultat.

Men, observera, sedan det gemensamma arbetets avkastning har fördelats genom rättvisa löner och skälig ränta på använt sparande, då legitimeras den enskilda äganderätten till vars och ens andel, av samma skäl som den inte legitimeras i produktionsledet. Bortsett från vissa utopiska riktningar har det i socialistisk idédebatt inte ifrågasatts att du ska äga det som du förvärvar för din lön.

Vi löser inte någon av de stora utmaningar, som jag nu har talat om , om vi inte tar mod till oss och diskuterar de grundläggande maktfrågorna. Dit hör frågan om makt grundad på ägande.

Den andra pelaren är den hierarkiska arbetsorganisationen. Den kan enklast illustreras med den klassiska organisationspyramiden.

Org.  
pyramiden

Löne  
pyramiden

Om det är ett större företag har vi på toppen en verkställande direktör och närmast under honom (det är i de flesta fall en man) ett större eller mindre antal direktörer med olika funktioner. Sedan har vi några fler organisationsnivåer med chefer för avdelningar, sektioner etc ner till pyramidens bas med de arbetslag, som utför det praktiska arbetet.

Karaktäristiskt för den här arbetsorganisationen är, att den nivå för nivå silar bort rätten och möjligheten att fatta beslut, att ta initiativ och att vara kreativ och personligt engagerad. Det återstår ofta att lyda order eller läsa regelboken.

Den här pyramiden har sin motsvarighet i lönepyramiden. I stort sett är den en spegelbild av organisationspyramiden.

Hur påverkar den här arbetsorganisationen möjligheterna att uppnå några av arbetarrörelsens klassiska värderingar: möjligheter till personlig utveckling, delaktighet och medansvar? Och hur påverkas förutsättningarna för framväxt av solidaritet?

De två första värdena, personlig utveckling och delaktighet, fördelas enligt motsatsen till pyramidens form, dvs mest på toppen, minst i basen. Med solidariteten är det något mer komplicerat.

Den vertikala uppdelningen av arbetsuppgifterna med avseende på inslag av intellektuellt arbete, tillgång till information och möjlighet att påverka det egna arbetet, den uppdelningen främjar inte solidaritet mellan de olika nivåerna. På varje nivå vill man behålla det som ger inflytande, status och lön. Och hur är det horisontellt?

Om vi ser till sambandet mellan organisationspyramiden och lönepyramiden och dessutom tar hänsyn till det allt mer utbredda systemet med individuella löner för samma slags arbete, då blir sammanhanget klart. Du rör dig uppåt i lönepyramiden genom att – inför dina överordnade nota bene – visa dig duktigare och lojalare (för att avstå från mindre smickrande uttryck) än dina arbetskamrater.

Slutsatsen är klar: Den för kapitalismen karaktäristiska arbetsorganisationen främjar inte framväxten av solidaritet – snarare dess motsats: egoism. Solidaritet är ett inlärt socialt beteende. Det får vi med oss ur den miljö där vi växer upp, arbetar och verkar i samspel med andra människor. Och solidariteten kan inte tillämpas selektivt. Är man solidarisk, så är man det på alla nivåer, från familjen, via arbetslivet och lokalsamhället till den internationella nivån. Samma är det med egoismen. Egoisten är egoist i alla sammanhang.

Det är därför det här är så viktigt när vi talar om behovet av internationell solidaritet.

Solidaritet odlas i ett solidariskt samhälle. Men hur blir det i ett osolidariskt? ....

Så var det kapitalismens tredje pelare: Marknaden.

Marknaden är ett system, en metod, för att byta varor mot varor, tjänster mot tjänster, varor mot tjänster eller varor och tjänster mot pengar. Det sistnämnda alternativet är det vanligaste. Är marknaden demokratisk? Nej! På marknaden röstar du med plånboken. Och den ”rösträtten” är som bekant synnerligen ojämlig.

Kan marknaden bidra till en långsiktigt uthållig hushållning med naturresurserna? Nej! När internationella skogsbolag bedriver rovdrift på regnskogarna i Amazonas eller skogstillgångar på andra håll, då reagerar marknaden först när det har gått så långt att det har blivit brist på skogsråvara. Men då är det för sent. Och marknadens reaktion är prishöjningar – inte bättre hushållning. Det exemplet gäller generellt.

Reagerar marknaden på de faktorer, som orsakar klimatförändringarna? Nej! Det är marknadens aktörer, som driver fram dem.

Reagerar marknaden mot t ex barnarbete? Nej, för marknaden är det helt naturligt att billigaste alternativ ska utnyttjas. När fackförningar och myndigheter ingriper mot barnarbete är det mot marknadens principer.

Bryr sig marknaden om hur tillgången på varor och tjänster fördelas? Nej! Marknaden reagerar på köpkraft och köpintresse. Hur köpkraften är fördelad är marknaden blind för.

Marknadens evangelium är konsumismen och dess profet är reklamen. Reklamen är i dag den starkaste kraft, som påverkar människornas värderingar och förhållningssätt. Reklamens budskap är enkelt och påträngande: Köp! Köp dig fri! För att duga som människa måste du se ut på ett visst sätt, klä dig på ett visst sätt, lukta på ett visst sätt, bete dig på ett visst sätt. Reklamen besvarar den klassiska frågan om att ha eller att vara med ett bestämt: Du skall ha!

Sådan är kapitalismen!

Men är det realistisk politik att utmana kapitalismen? Ja, vad är alternativet? Att med öppna ögon gå mot katastrofen?

Om den internationella arbetarrörelsen är trogen sina grundvärderingar, bestämmer sig för att fullfölja sin historiska uppgift och mobiliserar den majoritet av mänskligheten vars intressen den uppgiften uppenbarligen skulle främja, då blir det möjligt. Det finns många fredsorganisationer i världen, många miljöorganisationer. För några veckor sedan lyssnade vi till generalsekreteraren i Greenpeace i den här lokalen. Det finns rättviserörelser som Attack, World Social Forum m fl. Men den internationella arbetarrörelsen borde vara den främsta fredsrörelsen, den starkaste miljörelsen och den mest högljudda rättviserörelsen. Tillsammans med alla dessa andra progressiva rörelser skulle arbetarrörelsen kunna samla en enorm och oemotståndlig kraft för att förändra världen.

Den kanske främste vänsterintellektuelle författaren och samhällskritikern i USA, Noam Chomsky, skriver i sin bok: "Hybris – USA:s strävan efter global dominans":

"Det har under den moderna historiens gång gjorts betydande framsteg när det gäller mänskliga rättigheter och demokratisk kontroll inom vissa livssektorer. De har sällan varit en gåva från upplysta ledare utan har normalt påtvingats stater och andra maktcentra genom folklig kamp. En optimist skulle kunna hävda, kanske med realism, att historien uppvisar ett allt djupare intresse för mänskliga rättigheter liksom för att vidga deras omfång – visserligen med tvära omkastningar, men den allmänna tendensen verkar reell. Frågorna är mycket vitala idag. De skadliga effekterna av bolagens globaliseringsprojekt har gett upphov till massiva

folkliga protester och aktiviteter i de fattiga länderna, som sedan fått sällskap av stora sektorer inom de rika industriländerna och därmed blivit svårare att ignorera. Det har för första gången formats konkreta allianser på gräsrotsnivå. Detta är imponerande och lovande trender.”

Och Chomsky fortsätter:

”Dessa skilda tendenser kan komma att visa sig högst betydelsefulla om rörelsen kan fortleva på ett sätt, som fördjupar de framväxande globala banden av medkänsla och solidaritet. Jag tror att man kan säga att vårt hotade släktes framtid i inte så ringa grad kommer att bestämmas av hur dessa folkliga krafter utvecklas.”

Så långt Chomsky.

Tillbaka till de tre stora utmaningarna.

Låt mig bara antyda några första steg beträffande de tre stor utmaningarna. Steg, som den internationella arbetarrörelsen borde utreda, formulera, motivera och skapa opinion för. Så att arbetarrörelsen får kraft att pressa regeringarna att i sin tur vidta de nödvändiga åtgärderna i internationell samverkan.

För det första:

Förstärk säkerhetsrådet genom att ge det ökade befogenheter, ta bort vetorätten och utveckla säkerhetsrådet till ett mer domstolsliknande organ, där ledamöterna inte representerar – och tar direktiv från – sin regeringar, utan som – i Dag Hammarskjölds anda – representerar FN-stadgan och ingenting annat.

Inrätta en tillräckligt stark, stående, polisiär och militär insatsstyrka under FN:s eget befäl med enheter placerade på olika håll i världen för att snabbt kunna ingripa i internationella konflikter, men även i nationella konflikter där delar av en befolkning förtrycks.

För det andra:

Ersätt sådana FN-organ som FAO, energiorganet m fl med en kraftfull organisation med ansvar för en långsiktig hushållning med, och vård av, jordens ändliga resurser enligt principen ”bruka men inte förbruka” så att det samlade uttaget av naturresurser inte överstiger naturens egen reproduktionsförmåga.

Utrusta detta organ med befogenheter att sätta gränser för uttag av naturresurser och ställa krav på restaurering av skadade miljöer.

För det tredje:

Ersätt IMF, Världsbanken och WTO med ett nytt handlingsdugligt organ för ekonomisk utveckling och resursfördelning. Och framförallt, se till att det får andra mål än de nyliberala principer, som nu styr verksamheten, och som har visat sig så negativa för många länder, som har blivit beroende av dessa institutioner.

Ett FN med makt och resurser – och politisk vilja – att genomföra målen skulle t ex

13

- Genomdriva en radikal skuldavskrivning för de fattiga länderna.
- Genomdriva en rättvis handelspolitik, som inte i första hand gynnar de rika länderna och storföretagen.
- Införa en utvecklingsstöd, som inte i första hand har till syfte att skapa marknader för västliga storföretag utan som utgår från de fattigas behov och förutsättningar och stimulerar lokal och miljövänlig produktion och handel.

De här elementära åtgärderna för att stärka FN kräver också att organisationen tillförs ökade resurser. I det sammanhanget vill jag peka på två viktiga inkomstkällor.

Ett av de mest intressanta uppslagen när det gäller internationell fördelningspolitik kom för några år sedan från den amerikanske ekonomen Tobin. Han fick 1981 ekonomipriset till Nobels minne. Tobin föreslog en skatt på finansiella transaktioner. Faktum är, att en mycket stor andel av de internationella betalningsströmmarna består inte i betalning för varor och tjänster utan i handel med valutor och värdepapper, dvs huvudsakligen i spekulation i värdetförändringar på valutor och aktier. Om spekulanterna är tillräckligt kapitalstarka eller samarbetar kan de till och själva framkalla värdetförändringar på valutor och aktier genom strategiskt insatta köp eller försäljningar. På så sätt kan de skapa sig enorma arbetsfria vinster. År 2004 uppgick valutahandeln till svindlande 470 000 miljarder USD. Handeln med varor och tjänster omsatte 11 200 miljarder USD eller 2 % av hela valutahandeln.

En Tobinskatt, som den kom att kallas, skulle ha två positiva effekter. **Dels** skulle den dämpa den handel, som bara innebär oförtjänta förmögenhetsöverföringar till spekulanterna. **Dels** skulle den ge mycket stora resurser till internationellt utvecklingsarbete och omfördelning av resurser. En Tobinskatt på 1% skulle 2004, under i övrigt oförändrade förutsättningar, ha gett 4 700 miljarder USD. En skatt på 10% skulle ha gett 47 000 miljarder USD. Men då skulle valutahandeln sannolikt ha minskat.

Det andra jag vill påminna om i detta sammanhang är militärutgifterna. För tre år sedan uppgick världens samlade militärutgifter till motsvarande 850 miljarder svenska kronor per timme dygnet runt, året om. Det blir 7 425 000 miljarder svenska kronor på ett år. Summan är säkert mycket större idag. Med ett FN som verkligen kan fylla sin uppgift som garant för internationell fred och säkerhet skulle militärutgifterna kunna minska dramatiskt.

Ingen kan påstå att det inte finns resurser. Frågan är hur de används och vem som bestämmer hur de används.

Jag vill avslutningsvis lyfta fram ännu en aspekt på vad den internationella solidariteten bjuder oss socialister.

Den norske socialisten Hartvig Saetra konstaterar i sin bok "Ekologi och socialism": "Den socialistiska rörelsen i de rika länderna befinner sig i dag i ett dilemma, som många socialister nog inte vill kännas vid: Den socialistiska kampstrategin utvecklades under en epok då alla resurser syntes outtömliga och då varje ökning av den privata konsumtionen för det stora flertalet var av godo och en odiskutabel mänsklig rättighet."

En stor del av det här anförandet handlar om nödvändigheten att förändra denna strategi. Det är en nödvändig del i uppgörelsen med kapitalismen, vars drivkrafter är vinstintresset och

konsumismen. Den konsumism, som får oss att tro att livets värde kan mätas i pengar och saker.

Vi måste lära oss att besinna det gamla kinesiska ordspråk, som säger: ”Om människan äger mer än 80 ting, äger tingen människan.” Eller med lappgummas mer expressiva språk: ”Man ska int´ ha så många saker att betjäna.”

Visst låter vi sakerna betjäna oss. Men vi måste också skaffa och betjäna sakerna till priset av allt hårdare tidspress och stress. Därtill hetsade av reklamens intensiva påverkan.

Det finns livsvärden, som vi kan tillgodogöra oss hur mycket som helst utan att förbruka några naturresurser eller spy ut några gifter i naturen. Dit hör kunskap, kultur, mänsklig gemenskap. Och gemenskap, det är själva kärnan, urbetydelsen, i ordet SOCIALISM.

**Så enkelt är det: Internationell solidaritet är en ouplöslig del av socialismen och socialism är en förutsättning för förverkligandet av internationell solidaritet.**